

razloženje za ovakvo opredjeljenje. To što u izgovoru refleks dugog jata registrujemo često kao jednosložan sa produženim kvantitetom vokala e, na kojem se onda može javiti i dugi silazni (˘) i dugi uzlazni (ˊ), ne može se u pismu nikako označiti kao *ijê*, čak i da se prihvati *ijé*, jer je u direktnoj suprotnosti sa distribucijom akcenata u našem standardnom jeziku.

Zaključujući ovaj prikaz, i pored ukazivanja na neke dileme i propuste, ne možemo a da ne istaknemo nepobitnu činjenicu da je pojavljivanje frazeološkog rječnika našeg jezika značajan datum u našoj lingvistici. Nema sumnje da će ovaj rječnik upotpuniti uvid u leksikografsko blago našeg jezika i biti koristan priručnik svim poslenicima u širenju jezičke kulture, kao i onima koji žele da proniknu u zakonitosti funkcionisanja frazeologizama u srpskohrvatskom jeziku.

Josip Baotić

Боже Ђорић, МОЦИОНИ СУФИКСИ У СРПСКОХРВАТСКОМ ЈЕЗИКУ, Библиотека *Монографије* Филолошког факултета Београдског универзитета, Београд 1982.

Књига Боже Ђорића, доцента Филолошког факултета у Београду, с насловом *Моциони суфикси у српскохрватском језику*, спада међу највредније монографије с подручја југославистике објављене у нас током прошле године. Нема никакве сумње да Ђорићева књига, уз монографију Еугеније Барић *Именичке сложенице непрефиксалне и несуфиксалне творбе* објављену 1980. године у *Знaнственој библиотеци* Хрватског филолошког друштва, најављује боље дане у проучавању творбеног састава хрватскога или српскога језика (понајприје зато што се и у једном и у другом случају ради о млађим знанственим радницима).

Монографија (174 странице) је у цијелости посвећена тзв. *именичкој моцији* која се одређује као творбени начин обиљежавања разлике у spolu (усп. стр. 6). Анализирају се и систематизирају, конкретније речено, изведенице са значењем бића женскога пола које су у јакој семантичкој вези с именицама (не само деривираним) које означају бића мушкога пола.

Посебна се пажња посвећује суфиксима који се сусрећу у таквом типу творбе (отуда и наслов). Истражује се њихово подријетло, структура, однос према основи, (не)продуктивност, међусобна конкуренција итд.

Говори се, и то у готово сваком појединачном случају посебно, и о гласовним промјенама које се врше између двају конститутивних дијелова творенице (то је, по мом мишљењу, могло бити и изостављено јер се гласовне промјене врше увијек кад за то постоје увјети; разумљиво је, на примјер, да ће сваки звучни консонант бити замијењен својим безвучним парњаком испред суфикса *-ка* и о томе

није потребно говорити као о нечему што је за такав начин творбе посебно карактеристично и релевантно — поготово је сувишно задржавати се на твореницама појединачно).

Осим тога, изведенице са значењем бића женскога спола (Ђорић их назива *moviranim femininitatima* класифицирају се и систематизирају по творбеним *подразредима, типовима и моделима*.

Томе, међутим, претходи диоба на двије основне врсте моцијске творбе направљена с обзиром на то да ли се моцијски суфикс додаје на именицу са значењем бића мушког спола (нпр. *лавица: лав, станарка: станар*) или на основу тога је заједничка »*masculinitati*« и »*moviranom femininitati*« (нпр. *туђинка: туђинац, магарница: магарца*). Прва врста творбе названа је *интегралном*, а друга *суплетивном моцијом* (термин суплетивна моција преузет је од проф. Р. Бошковића, а термин *интегрална моција* ауторов је; ваља напоменути да је он неупоредиво адекватнији него Бошковићев *именичка моција*).

Творбене типове издваја Ђорић на основи корелације између моцијског суфикса и одговарајућег суфикса за творбу именица са значењем бића мушког спола. Тако, на примјер, *мовирани фемининум вучица* припада творбеном типу *-ица: -о* (*вучица: вук*), а *старица* творбеном типу *-ица: -ац* (*старица: стараци*). Термин *творбени тип* употребљава, дакле, Ђорић у другачијем значењу него што је уобичајено.

Термин *творбени тип* употребљава, дакле, Ђорић у другачијем значењу него што је уобичајено.

Термин *моцијски* (код Ђорића моциони) *творбени модел* хијерархијски је подређен термину творбени тип. Издваја се као резултат различитих појава на граници основе и моцијског суфикса, а узима се у обзир и граматичка нарав основинског дијела. Тако, на примјер, творенице *собарица* и *кухарица* припадају истом творбеном типу (*-арица: -ар*), али различитим моделима, и то по томе што је првој основа именска, а другој глаголска

Творбени подразреди издвајају се по семантичком критерију. Разликују се тако *nomina agentis (et professionis)*, *etnici (nomina nationalia et regionalia)*, *nomina attributiva*, *nazivi za životinjske vrste*, *nomina patientis* и сл.

По потреби издваја Ђорић и *творбене подмоделе*. Тако се, на примјер, творбени модел *-ка: -(j)анин* за творбу етника (у оквиру творбеног типа *-ка: -ин*) дијели на три подмодела: подмодел *-ка: -анин* (*Скадарка: Скадранин*), подмодел *-ка: јанин* са сугласничком промјеном која се из мушког етника преноси у женски (нпр. *Бањолучка: Бањолучанин*) и подмодел *-ка: -јанин* у којему крајњи основински сугласник *moviranog femininitata* остаје неизмијењен (нпр. *Лабинка: Лабинјанин*).

Мислим да је највећа вриједност Ђорићеве монографије ипак у томе што њезин аутор врло савјесно, стрпљиво и исцрпно наводи потврде из рјечника (осим *Рјечника хрватског или српског језика* Југославенске академије знаности и умјетности, из којег је ексцер-

пирао преко 4000 твореница са значењем бића женскога спола, консултирао је још тридесетак разноврсних рјечника), старијих књижевних текстова из којих је потврде (преузимане углавном из РЈА) разврстао по стољећима (од 12. до 19.) те из тзв. народних говора (ту грађу ексцерпирео је из дијалектолошких студија којима је обухваћено и штокавско и чакавско и кајкавско подручје).

Стање у савременом стандардном језику углавном је оскудно приказано. Има тек неколико успутних напомена којима се упозорава, на примјер, на то да се одређени тип творбе у савременом језику осјећа архаичним или да је неки суфикс више или мање продуктиван у стандарду него у ранијим раздобљима. То посебно долази до изражаја код описа значења. Тако се, на примјер, каже да *супружник* значи човјека који се удружује с ким ради обрађивања земље (усп. стр. 55), а *загорка* испрошену дјевојку (?) (стр. 118), али се значење тих твореница у савременом језику уопће не наводе.

Речено, међутим, не би требало схватити као (барем не као велику) замјерку. Наиме, књига је конципирана тако да је у првом реду, осим с теоријско-методолошког занимљива и релевантна с повијеснојезичног и дијалектолошког стајалишта.

Ваља рећи и то да је књига писана прегледно, једноставним, а ипак у потпуности знанственим језиком те да сувишних понављања углавном нема. Консултирана је и доста обимна литература (преко стотину библиографских јединица) и то, осим радова на хрватском или српском, и дјела на руском, њемачком, пољском, словачком, словенском, бугарском и македонском језику.

Има и читав низ занимљивих и корисних запажања о појединим рјечницима (наравно, у првом реду с обзиром на творбену проблематику; тако се, на примјер, констатира да код Stullija има сва сила измишљених или »сумњивих« *noviranih feminina*, а код неких других готово да их и нема; исти Stulli наводи многа *nomina regionalia*, али етника готово уопће нема итд.), о територијалној распрострањености разматраних твореница (чини се да би на првом мјесту могли бити лички говори, посебно по заступљености пејоратива), о дијалектолошким радовима (у којима се творбена проблематика описује сасвим оскудно или никако) итд.

Све то, међутим, не значи да се Ђорићевој монографији не може упутити и покоји приговор.

Понајприје, ако се основа и суфикс (код Ђорића »непосредни конституенти« 1 и 2) издвајају на темељу корелације између творенице женског спола и творенице мушког спола (а чини се управо тако), онда би, по мом мишљењу, било логично да у другој непосредној саставници (тј. суфиксу или суфиксном форманту) не буде дијелова који су заједнички. Осим тога, флексема је у опису потребно одвајати од деривацијских морфема, и то напросто зато што то нису јединице творбене разине. Због свега тога мислим да је умјесто анализе типа *игр-ачица*: *игр-ач* препоручљивија анализа: *играч-иц-а*: *играч-о-в*. Формант *-ачица*, наиме, није у корелацији са суфиксом

-ач (-ач-, будући да се сусреће и у једној и у другој твореници, не означаје ни мушког ни женског спола), него је суфикс -иц- у корелацији с нултим суфиксом, као и релацијски морфем (наставак) -а с нултим релацијским морфемом у твореници мушког спола.

У књизи има и понешто термилошких непрецизности. Тако се у истом или у сличном значењу (наиме, у значењу »сложени суфикс«) употребљавају термини, *суфиксни дериват*, *суфиксни формант*, *суфиксна варијанта*, па и *конглутинат*.

Термин суфиксо-флексија (!) којим се обиљежује -а у ријечима типа *кума* (тј. онај елемент који функционира и као деривацијски и као релацијски морфем) изразито је неспретан. Мислим да би у том значењу пуно прикладнији био термин *амалгам*, који је, колико ми је познато, први увео André Martinet.

Има и необичних акцената. Могуће је да су тако забиљежени у рјечницима из којих је аутор ексерпировао (нисам провјеравао), али је, поред њих, требало навести и оне који су у савременом језику у најмању руку обичнији. Навест ћу само два примјера с почетка исте, 120. странице: *хѣрцегинѣ* и *Кѣравлахиња* (умјесто *хѣрцегинѣ* и *Карѣвлахиња*).

Био бих, напокон, на Ђорићеву мјесту бар нешто опрезнији приликом формулација тврдњи као што је она да је »стилска обојеност појединих изведеница последица одређеног значења основе, а не употребе суфикса -ача који нема експресивно значење« (стр. 143). Наиме, поиграмо ли се мало »неологизирања« (нпр. *љепотача, *учитељача, *станарача и сл.), неће бити тешко уочити да новостворене изведенице имају експресивну вриједност без обзира на то што те вриједности немају основе од којих су творене. Не мислим да је то само зато што се ради о новотвореницама. Чини ми се да то у још већој мјери вриједи за форманте -ара и -уша (нпр. *љепотара, **љепотуша!*, *учитељара, *учитељуша и сл.).

Унаточ изнијетим примједбама, које уосталом и не сматрам посебно битним, увјерен сам да Ђорићева монографија представља изузетно значајан допринос проучавању творбеног састава хрватскога или српског језика те да ће је с пуно задовољства и интереса читати сви они које то подручје на било који начин занима.

Иво Прањковић

A. D. Duličenko: SLAVJANSKIE LITERATURNYE MIKROJAZYKI — VOPROSY FORMIROVANIIJA I RAZVITIIJA. Tallin 1981.

Knjiga sovjetskoga lingvиста Aleksandra D. Duličenka »Slavenski književni mikrojezici« (dalje: SKM) posvećena je jezičnim fenomenima, idiomima u slavenskom svijetu koji imaju neke funkcije književnih, standardnih jezika, ali koji nisu »normalni« standardni jezici, u smislu u kojem su to npr. poljski i češki standardni jezik. (U sovjetskoj se ling-